

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Факультет/інститут природничих наук

Кафедра біології та екології

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК 25 Економіка природокористування

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Освітня програма «Екологія»

Спеціальність 101 Екологія

Галузь знань 10 Природничі науки

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 6 від “26” січня 2024 р.

м. Івано-Франківськ – 2024 р.

1. Загальна інформація

Назва дисципліни	Економіка природокористування
Викладач (і)	Черепанин Роман Миронович
Контактний телефон викладача	+380972714625
E-mail викладача	roman.cherepanyn@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 90 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/
Консультації	Очні групові та онлайн консультації

2. Анотація до навчальної дисципліни

«Економіка природокористування» дисципліна, що спрямована на отримання та практичне використання нових знань в галузі взаємовідносин між соціально-економічним розвитком суспільства та використання і охороною природних ресурсів.

Дисципліна формує економічне мислення у майбутніх фахівців-екологів, надає методи, інструменти та прийоми визначення еколого-економічної ефективності природоохоронних заходів, економічних збитків від забруднення навколишнього природного середовища та розмірів їх відшкодування. «Економіка природокористування» формує відповідну компетенцію в обсязі, необхідному для вивчення професійних дисциплін та для застосування набутих знань в обраній професії, а саме формує базові знання щодо основних тенденцій, перспектив та наслідків використання природних систем та ресурсів.

3. Мета та цілі навчальної дисципліни

Мета вивчення дисципліни «Економіка природокористування» - формування у студентів-екологів економічного світогляду та наданням їм відповідних знань, які дозволять майбутнім фахівцям визначити рівень забруднення довкілля, величину завданої йому шкоди, вести ефективну цілеспрямовану роботу з його охорони і відновлення екологічних систем, розрахунку екосистемних послуг.

Завдання дисципліни:

- сформувані у студентів стійкі знання з теорії економіки природокористування;
- допомогти студентам набути вміння і навички щодо передбачення масштабів завданих збитків довкілля внаслідок використання природних ресурсів, а також
- сформувані у студентів вміння та навички щодо відтворення природних ресурсів, визначення розмірів відшкодування завданих збитків довкілля та користувачам екосистемних послуг,
- запровадження моніторингу, розробки системи екологічного управління й економічних методів використання та охорони природних комплексів.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен знати:

- основні питання теорії та практики економіки природокористування,
- методики оцінки природних ресурсів і пошуку економічних механізмів досягнення їх сталого використання та охорони;
- способи виявлення негативного впливу господарської діяльності на довкілля та процедури створення економічного механізму відновлення деградованої природи,
- управління сталого природокористуванням та зеленого відновлення деградованих екосистем;

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен вміти:

- виконувати еколого-економічний аналіз,
- практично застосовувати економічні важелі регулювання охорони навколишнього природного середовища,
- раціонально використовувати та охороняти природні ресурсів,
- приймати відповідні управлінські рішення щодо використання природних ресурсів,
- вміти розраховувати екосистемні послуги та їх економічний еквівалент.

4. Програмні компетентності та результати навчання

Загальні компетентності:

ЗК01. Знання та розуміння предметної області та професійної діяльності.

ЗК03. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК07. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

Спеціальні компетентності:

СК14. Знання та розуміння теоретичних основ екології, охорони довкілля та збалансованого природокористування.

СК15. Здатність до критичного осмислення основних теорій, методів та принципів природничих наук.

СК16. Розуміння основних теоретичних положень, концепцій та принципів математичних та соціально-економічних наук.

СК17. Знання сучасних досягнень національного та міжнародного екологічного законодавства.

Програмні результати:

ПР02. Розуміти основні екологічні закони, правила та принципи охорони довкілля та природокористування.

ПР03. Розуміти основні концепції, теоретичні та практичні проблеми в галузі природничих наук, що необхідні для аналізу і прийняття рішень в сфері екології, охорони довкілля та оптимального природокористування.

ПР07. Розв'язувати проблеми у сфері захисту навколишнього середовища із застосуванням загальноприйнятих та/або стандартних підходів та міжнародного і вітчизняного досвіду.

ПР17. Усвідомлювати відповідальність за ефективність та наслідки реалізації комплексних природоохоронних заходів.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни	
Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	14
практичні	16
самостійна робота	60

Ознаки навчальної дисципліни

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
6	101 Екологія	3	нормативний

Тематика навчальної дисципліни			
Тема	кількість год.		
	лекції	пр. заняття	сам. роб.
Змістовий модуль 1. Законодавча основа економіки природокористування			
1. Економіка природокористування як наука – мета, завдання, методологія дослідження. Історичні аспекти розвитку економіки природокористування. Поняття та основні принципи економіки природокористування. Основні напрямки та методи досліджень в галузі економіки природокористування.	2	2	8
2. Принципи екологічного законодавства України, економіко-екологічні особливості використання природних ресурсів в Україні. Загальні принципи екологічного законодавства в Україні та їх роль у забезпеченні сталого розвитку. Регулювання використання природних ресурсів в Україні на законодавчому рівні. Економічні та екологічні аспекти використання природних ресурсів в Україні та їх взаємозв'язок.	2	2	8
3. Економічна ефективність природоохоронних заходів. Фінансово-економічні механізми природокористування. Економічна ефективність природоохоронних заходів на прикладі різних природно-охоронних територій. Фінансово-економічні механізми природокористування та їх вплив на сталість розвитку. Роль економічного фактору у природоохоронних програмах та проектах.	1	2	6
4. Управління природними ресурсами на регіональному, державному та міжнародному рівні. Система управління природними ресурсами: структура, функції, завдання. Міжнародна співпраця в галузі охорони навколишнього середовища: договори, конвенції, протоколи.	2	2	8

<p>Регіональне управління природними ресурсами: вплив регіональних органів влади на розвиток природокористування.</p> <p>Державне управління природними ресурсами: органи державної влади, їх функції та роль у забезпеченні раціонального використання природних ресурсів.</p>			
Змістовий модуль 2. Природно-ресурсний потенціал України та його охорона			
<p>5. Природні ресурси та їх роль для суспільства. Раціональне використання природних ресурсів та інструменти їх охорони.</p> <p>Поняття природних ресурсів та їх види.</p> <p>Роль природних ресурсів у розвитку економіки та підтримці життєдіяльності людей.</p> <p>Проблеми нераціонального використання природних ресурсів та їх наслідки для довкілля.</p> <p>Інструменти охорони природних ресурсів: економічні, правові, адміністративні.</p>	1	2	6
<p>6. Природно-ресурсний потенціал території. Еколого-економічне районування України.</p> <p>Природно-ресурсний потенціал території та його оцінка.</p> <p>Роль еколого-економічного районування у забезпеченні раціонального природокористування.</p> <p>Основні економіко-географічні райони України та їх особливості природних ресурсів.</p> <p>Практичне застосування еколого-економічного районування в Україні.</p>	2	2	8
<p>7. Аналіз земельних та водних ресурсів. Аналіз біологічного різноманіття на різних рівнях організації та його ролі для суспільства.</p> <p>Основні проблеми та виклики в сфері земельних та водних ресурсів.</p> <p>Аналіз стану та динаміки земельних та водних ресурсів в Україні та світі.</p> <p>Правові та інституційні аспекти управління земельними та водними ресурсами.</p> <p>Охорона земель та водних екосистем.</p> <p>Практичне застосування знань з аналізу земельних та водних ресурсів для забезпечення сталого розвитку.</p> <p>Рівні біологічного різноманіття: генетичний, видовий, екосистемний.</p> <p>Значення біологічного різноманіття для стабільності та функціонування екосистем.</p> <p>Загрози та виклики для біологічного різноманіття на різних рівнях організації.</p> <p>Міжнародні домовленості та заходи з охорони біологічного різноманіття.</p> <p>Практичне застосування знань про біологічне різноманіття для забезпечення сталого розвитку.</p>	2	2	8

<p>8. Економічна оцінка природних ресурсів на макро- та мікроекономічному рівні. Екосистемні послуги - головні методологічні принципи їх оцінки.</p> <p>Визначення економічного потенціалу природних ресурсів території.</p> <p>Оцінка вартості природних ресурсів в національному балансі. Оцінка внеску природних ресурсів у формування валового внутрішнього продукту (ВВП).</p> <p>Аналіз використання та експорту природних ресурсів країни. Визначення пріоритетів розвитку секторів економіки, які базуються на природних ресурсах.</p> <p>Визначення концептуальних засад оцінки екосистемних послуг. Класифікація та типологізація екосистемних послуг. Методи оцінки екосистемних послуг: прямі та непрямі методи. Визначення фізичної, біологічної та соціально-економічної вартості екосистемних послуг.</p> <p>Аналіз можливості використання платежів за екосистемні послуги для забезпечення сталого розвитку.</p> <p>Визначення перспектив розвитку ринку екосистемних послуг в Україні.</p>	2	2	9
--	---	---	---

6. Система оцінювання навчальної дисципліни

<p>Загальна система оцінювання навчальної дисципліни</p>	<p>Система методів оцінювання складається із двох видів контролю: поточного та підсумкового.</p> <p>Поточний контроль включає:</p> <ul style="list-style-type: none"> - тестування – така форма контролю дозволяє перевірити підготовку студентів до кожного заняття; проводиться регулярно на вибірковій основі; - творчі завдання – проводиться з метою формування вмінь і навичок у студентів практичного спрямування, формування сучасного наукового мислення, вміння приймати відповідальні та ефективні рішення; - самостійна робота – така форма контролю дозволяє виявити вміння чітко, логічно і послідовно відповідати на поставлені запитання, вміння працювати самостійно; - індивідуальна науково-дослідна робота студентів (презентації дослідно-проектних робіт, звіти про розробку комплексних проектів, контрольні роботи) – проводиться протягом семестру з метою отримання практичних навичок та вмінь щодо використання та опрацювання наукових джерел, написання статей, тез, оформлення звітів, розробка презентаційного матеріалу, використання теоретичних та емпіричних методів дослідження. <p>Упродовж поточного контролю, на практичних заняттях, студент може максимально отримати 50 балів (40 балів – за роботу практичних заняттях, 10 балів – за індивідуальну науково-дослідну роботу).</p> <p>Підсумковий контроль проводиться у формі заліку (максимальна оцінка – 50 балів). Підсумкова оцінка</p>
--	---

	<p>розраховується за сумою накопичених впродовж вивчення дисципліни балів.</p> <p>Впродовж вивчення дисципліни студент зобов'язаний:</p> <ul style="list-style-type: none"> - систематично відвідувати заняття; - вести конспекти лекцій і практичних занять; - брати активну участь в роботі на практичних заняттях; - виконувати тестові завдання; - виконувати індивідуальні науково-дослідні завдання.
Вимоги до письмових робіт	<p>У письмовій контрольній роботі студент повинен продемонструвати уміння синтезувати теоретичні і практичні знання, отримані в межах одного змістового модуля. Під час підсумкового модульного завдання розглядаються контрольні питання, тести, ситуаційні задачі, запропоновані у методичних розробках для студентів, здійснюється контроль практичних навиків і умінь за темами змістового модуля. Усі відповіді повинні бути подані чітко, грамотно, у заданій послідовності.</p>
Умови допуску до підсумкового контролю	<p>Підсумковий контроль здійснюється після завершення вивчення всіх тем навчальної дисципліни. До підсумкового контролю допускаються студенти, які були присутні на більше 50% занять і набрали мінімум 25 балів за роботу на практичних заняттях. Студентам, які мали пропуски лекційних чи практичних занять, дозволяється ліквідувати заборгованість на протязі наступних після пропуску двох тижнів.</p>
Підсумковий контроль	<p>Форма контролю: залік. Форма здачі: комбінована (письмова з усним захистом).</p>

7. Політика навчальної дисципліни

- Неприпустимі списування, студент повинен вільно володіти матеріалом.
- Якщо студент пропустив більше 50% занять, він повинен пройти тестування і тільки тоді може бути допущений до написання залікової роботи.
- Обов'язковим для допуску до заліку є відвідування більше 50% занять, робота на парах, підготовка доповідей, виконання контрольної роботи. Студент повинен набрати мінімум 25 балів за роботу на практичних заняттях.
- Для складання заліку студент повинен набрати мінімум 25 балів за написання залікової роботи.

8. Рекомендована література

Основна література:

1. Вихор Б., Дикий І., Тимочко С., Франчук М., Хоєцький П., Черепанин Р., Ямелинець Т. Методики обліку рисі, ведмеда та вовка. – Київ: WWF-Україна, 2022. – 64 с. ISBN: 978-617-8055-17-2 DOI: 10.5281/zenodo.7533788
2. Галушкіна Т. П., Грановська Л. М., Кисельова Р. А. Екологічний менеджмент та аудит: навчальний посібник. Херсон: Олді-Плюс, 2019. 455 с.

3. Економічні розрахунки в природоохоронній діяльності: навч. посіб. / С. С. Рижков, А. М. Мозговий, С. М. Літварк, О. А. Літвак, Н. В. Гурець; під заг. Ред. проф. С. С. Рижкова. – 2-ге вид. Миколаїв: НУК, 2016. – 228 с.
4. Зелені технології у промисловості: монографія / І. А. Василенко та ін. Дніпро: Акцент ПП, 2019. 366 с.
5. Мальований М. С., Леськів Г. З. Екологія та збалансоване природокористування: навчальний посібник. Херсон: Олді-Плюс, 2019. 314 с.
6. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористуванням: Підручник / За заг. ред. д.е.н., проф. Л.Г.Мельника та к.е.н., проф. М.К.Шапочки. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2018. – 759 с.
7. Сафранов Т. А., Губанова О. Р., Лукашов Д. В. Еколого-економічні основи природокористування: навчальний посібник. Львів: Новий Світ-2000, 2018. 349 с.
8. Царенко О. М. Основи екології та економіка природокористування: навчальний посібник. Суми: Університетська книга, 2016. 592 с.
9. Шаравара В.В., Любинський О.І. Економіка природокористування: навчальний посібник. – Кам'янець- Подільський: ТОВ «Друкарня «Рута», 2020. – 252 с.
10. Cherepanyn R.M., Vykhor B.I., Biatov A.P., Yamelynets T.S., Dykuu I.V. Population dynamics and spatial distribution of large carnivores in the Ukrainian Carpathians and Polissya // Biosystems Diversity, Vol. 31, № 1. 2023. – P. 10-19. DOI: 10.15421/012302 Web of Science, Scopus
11. Field, Barry C. and Field, Martha K. Environmental Economics: An Introduction, 6th edition. McGraw-Hill, New York, 2016. – 458 p.
Допоміжна література:
12. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25.06.1991 р. № 1264-ХІІ.
13. Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» від 23.05.2017 р. № 2059 -VIII.
14. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI.
15. Закон України «Про екологічний аудит» від 24.06.2004 р. № 1862-IV.
16. Методика розрахунку розмірів відшкодування збитків, які заподіяні державі в результаті наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря: затв. наказом Міністерства енергетики та захисту довкілля України від 28.04.2020 р. № 277.
17. Методика розрахунку розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів: затв. наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 20.07.2009 р. № 389.
18. Методика визначення розмірів шкоди, зумовленої забрудненням і засміченням земельних ресурсів через порушення природоохоронного законодавства: затв. наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища від 27.10.1997 р. № 171.
19. Порядок планування та фінансування природоохоронних заходів: затв. наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 12.06.2015 р. № 194.
20. Порядок використання коштів державного бюджету на здешевлення кредитів для здійснення природоохоронних заходів: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 18.08.2005 р. № 773.

Викладач – доцент Черепанин Р.М.